

КЕАҚ "М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті"

"Теңсіздікті қысқарту"

Шымкент 2024

Кіріспе

Теңсіздік - қазіргі әлемдегі ең өткір әлеуметтік-экономикалық проблемалардың бірі. Ол әртүрлі нысандарда көрінеді- экономикалық, әлеуметтік, гендерлік, нәсілдік және білім берудегі теңсіздіктер. Теңсіздікті азайту тұрақты дамуға қол жеткізу және барлығының өмір сүру сапасын жақсарту үшін маңызды. Бұл жұмыста мәселенің негізгі аспектілері, оның салдары және оны шешу жолдары қарастырылады.

Соңғы онжылдықтарда табыс теңсіздігі әлем елдерінің үштен екісінен астамында өсті.

Теңсіздік түрлері

Экономикалық теңсіздік

Экономикалық теңсіздік халықтың әртүрлі топтары арасындағы табыс пен байлықтың айырмашылығымен байланысты. Негізгі аспектілері:

- ❖ **Табыс және байлық.** Әлемде табыс пен жинақталған байлықта айтарлықтай айырмашылық бар. Ең бай адамдардың 1% - ы әлемдік байлықтың едәуір бөлігін иеленеді.
- ❖ **Мүмкіндіктер теңсіздігі.** Кедей аймақтарда немесе аз қамтылған отбасыларда тұратын адамдардың сапалы білім алу және жалақысы жоғары жұмысқа орналасу ықтималдығы аз.
- ❖ **Салық саясатының рөлі.** Прогрессивті салық жүйесі байлықты қайта бөлудің тиімді құралы бола алады.

Әлеуметтік теңсіздік

Әлеуметтік теңсіздік білімге, денсаулық сақтауға және басқа да негізгі қызметтерге қол жетімділіктің шектеулі болуынан көрінеді:

- ❖ **Сапалы білімге қол жеткізу.** Кедей отбасылардың балаларының жақсы білім алу мүмкіндігі аз, бұл олардың болашақта табысқа жету мүмкіндігін азайтады.
- ❖ **Денсаулық сақтау.** Табысы төмен адамдар медициналық қызметтер мен дәрі-дәрмектерді алуда қиындықтарға тап болады.
- ❖ **Тұрғын үй жағдайлары.** Қолжетімді баспананың жоқтығы да әлеуметтік теңсіздіктің себебі болып табылады.

Гендерлік теңсіздік

Гендерлік теңсіздік ерлер мен әйелдердің мүмкіндіктер мен ресурстарға қол жеткізудегі айырмашылықтарынан көрінеді:

- ❖ **Жалақының айырмашылығы.** Әйелдер көбінесе бір жұмысты орындағаны үшін еркектерге қарағанда аз жалақы алады.
- ❖ **Басшылық лауазымдардағы өкілдік.** Әйелдер компаниялар мен мемлекеттік құрылымдарда басшылық лауазымдарды азырақ атқарады.
- ❖ **Білім және денсаулық сақтау.** Бірқатар елдердегі қыздар мен әйелдер білім беру мен медициналық көмекке кедергілерге тап болады.

Халықаралық ұйымдар мен мемлекеттердің рөлі

Теңсіздікпен күресте мемлекеттер мен халықаралық ұйымдар шешуші рөл атқарады:

- ❖ **Кірістерді қайта бөлу саясаты.** Теңсіздікті азайту үшін салықтар мен әлеуметтік бағдарламаларды пайдалану.
- ❖ **Халықаралық көмек бағдарламалары.** Кедей елдерді қолдауға және олардың азаматтарының өмір сүру жағдайларын жақсартуға бағытталған бастамаларды әзірлеу.
- ❖ **Адам құқықтарын құрметтеу.** Халықаралық стандарттар мен келісімдер барлығына тең мүмкіндіктерді қамтамасыз етуде маңызды рөл атқарады.

Білім теңсіздікті азайту тәсілі ретінде

Білім-теңсіздікті азайтудың қуатты құралы:

- **Сапалы білімге қол жеткізу.** Білімге тең қолжетімділікті қамтамасыз ету аз қамтылған отбасылардағы адамдарға өмірлерін өзгертуге көмектеседі.
- **Қайта даярлау және біліктілікті арттыру бағдарламалары.** Ересектерге арналған білім беру курстары жұмыссыздар мен табысы төмен адамдарға жаңа дағдыларды игеруге және жұмыс табуға көмектеседі.

- **Қыздар мен әйелдерге арналған білім.** Қыздардың білімге қол жетімділігін арттыру айтарлықтай экономикалық және әлеуметтік прогреске әкелуі мүмкін.

Теңсіздікті азайту үшін технологиялар мен инновациялар

Заманауи технологиялар теңсіздікпен күресу құралына айналуы мүмкін:

- ✚ **Онлайн білім беру және курстар.** Онлайн курстарға қол жеткізу шалғай аймақтардағы адамдарға және аз қамтылған отбасыларға білім мен дағдыларды алуға мүмкіндік береді.
- ✚ **Электрондық төлем жүйелері және мобильді банкинг.** Мұндай технологиялар тіпті ең кедей қауымдастықтарда да қаржылық қызметтерге қол жеткізуді қамтамасыз ете алады.
- ✚ **Медицинадағы инновациялар.** Жаңа технологиялар медициналық көмектің қолжетімділігін арттыруға көмектеседі.

Университеттер мен ғылыми мекемелердің рөлі

Университеттер теңсіздікті азайтуға белсенді түрде үлес қоса алады:

- ✚ **Ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстар.** Әлеуметтік саясат саласындағы зерттеулер теңсіздікпен күресудің жаңа әдістерін ұсына алады.

- ✚ **Аз қамтылған отбасылардан шыққан студенттерге арналған стипендиялар мен гранттар.** Мұндай бағдарламалар жоғары білімді барлығына қолжетімді ете алады.
- ✚ **Студенттерді әлеуметтік жобаларға тарту.** Университеттер студенттерді мұқтаж жандарға көмектесуге бағытталған жобаларға қатысуға шақыра алады.

Теңсіздікпен күресудегі халықаралық тәжірибе

Табысты стратегиялардың мысалдарын алайық

Скандинавия елдері. Олар теңсіздікті азайту үшін прогрессивті салықтар мен ауқымды әлеуметтік бағдарламаларды қолданады.

Қытай. Кедейлікпен күресу және ауылдық жерлерді дамыту бойынша белсенді шаралар миллиондаған адамдарды төтенше жағдай жағдайынан шығаруға көмектесті.

Бразилия. "Болса Отбасы" бағдарламасы аз қамтылған отбасыларға балаларының мектепке баруы шартымен қаржылай көмек көрсетеді.

Стэнфорд университеті (АҚШ) нәсілдік және әлеуметтік теңсіздіктермен күресуге және кампуста гендерлік теңдікті ілгерілетуге бағытталған Stanford Initiative for Racial Justice сияқты әртүрлі бағдарламалар арқылы инклюзивтілік пен теңдік бойынша белсенді жұмыс істейді. Калифорния университеті, Беркли (АҚШ) мүгедек студенттерге көмек көрсетуге бағытталған жобалар мен бағдарламаларды, кедей студенттерге арналған стипендияларды және этникалық азшылыққа жататын студенттердің мансаптық

дағдыларын дамыту бағдарламаларын жүзеге асырады.

Ресурстар мен мүмкіндіктерге қол жеткізу: университеттер білім беру ресурстарына, соның ішінде онлайн курстарға, кітапханаларға, ғылыми зертханаларға және т.б. тең қолжетімділікті қамтамасыз ету үшін жұмыс істей алады.

Осал топтардың студенттерін қолдау: мүгедектігі бар Студенттер, мигранттар, әйелдер, этникалық азшылықтар және басқалар сияқты осал топтардың студенттерін қолдайтын арнайы бағдарламалар мен инфрақұрылым құру маңызды. Университеттер осы студенттер топтары үшін тәлімгерлік бағдарламаларын, біліктілікті арттыру курстарын және психологиялық қолдауды ұйымдастыра алады.

Жаһандық ынтымақтастық және тәжірибе алмасу: университеттер халықаралық конференциялар, симпозиумдар және университеттер арасында, соның ішінде дамушы елдердің студенттерінің қатысуымен студенттер алмасу арқылы теңсіздікпен күресу бойынша білім мен үздік тәжірибелермен алмасуға ықпал ете алады.

М. Әуезов атындағы ОҚУ ұсынылған шаралар

Үздік әлеуметтік бағдарланған жобаларға арналған конкурстар: Университет теңсіздікті азайту үшін инновациялық шешімдер жасауға бағытталған конкурстар мен хакатондар ұйымдастырады. Бұл аз қамтылған топтар үшін білімге қол жетімділікті жақсарту жобалары, сондай-ақ денсаулық сақтау, тұрғын үй және адам құқықтары саласындағы әлеуметтік

инновациялар болуы мүмкін.

Инклюзивті білім беру бағдарламалары мен курстары:

Университет студенттерді әртүрлі деңгейлерде — қоғамда, жұмыс орнында, білім беруде және өмірдің басқа салаларында теңсіздікті қалай тануға және жоюға үйрететін инклюзивтілік пен теңдікке бағытталған курстарды әзірлейді.

Аз қамтылған студенттерге арналған стипендиялар:

аз қамтылған отбасылардан, ауылдық жерлерден немесе дамушы елдерден келген студенттерге арналған икемді стипендиялық бағдарламаларды әзірлеу. Стипендиялар тек оқуды ғана емес, сонымен қатар студенттерге оқуға көңіл бөлуге көмектесетін тұрғын үй, тамақтану, көлік шығындарын да қамтуы маңызды.

Қашықтықтан оқытуға арналған мобильді білім беру

платформалары: шалғай аймақтардағы студенттерге немесе университетке физикалық түрде қатыса алмайтындарға қол жетімді онлайн курстар мен мобильді қосымшаларды құру. Мұндай платформалар мүмкіндігі шектеулі немесе табысы төмен адамдар үшін сапалы білімге қол жетімділікті арттыруға көмектеседі.

Барлығына арналған білім беру бағдарламалары:

Университет егде жастағы адамдарға, жұмыссыздарға немесе жоғары білімге қол жеткізе алмайтындарға білім беру бойынша қоғамдық кампаниялар жүргізеді. Осындай бастамалар аясында сұранысқа ие мамандықтар бойынша тегін курстар, тренингтер мен семинарлар ұйымдастырылады. Университетте өзінің үшінші миссиясын орындау және зейнеткерлік жастағы адамдарға әлеуметтік көмек көрсету, оларды бүгінгі күнге қажетті

мамандықтар бойынша қайта даярлау және олардың кәсіби дамуын қамтамасыз ету мақсатында "күміс университеті" жобасы іске асырылуда.

Теңсіздікті азайту тұрақты дамудың маңызды мақсаты болып табылады. Оған қол жеткізу үшін білім беруді жетілдіру, технологияларды дамыту, әлеуметтік бағдарламалар мен халықаралық ынтымақтастықты қамтитын кешенді тәсілді қолдану қажет. Университеттер, мемлекеттік органдар және қоғамдық ұйымдар барлығына тең мүмкіндіктерді қамтамасыз ету үшін бірлесіп жұмыс істеуі керек.